

ქვემო გოსტიბუს სამაროვნის გვიანანტიკური ხანის
ბეჭდები

წინამდებარე ნაშრომი კასპის მუნიციპალიტეტის სოფელ ქვემო გოსტიბეში (ზღვის დონიდან 1530-1600 მ სიმაღლეზე) არქეოლოგიური გათხრების შედეგად გამოვლენილ სამაროვანზე აღმოჩენილი ბეჭდების შესწავლას ეხება [ტაბ. 1].

ქვემო გოსტიბეს სამაროვანი, ინვენტარიანი ორმოსამარხების (სულ თერთმეტი ქვაყრილიანი ორმოსამარხი) კომპლექსთა ანალიზისა და მათი ამ პერიოდის ძეგლების მსგავს მასალებთან შედარების შედეგად ახ. წ. III ს-ის ბოლოთი და IV ს-ის I ნახევრით დათარიღდა. ძეგლზე მოპოვებული არქეოლოგიური მასალა მდიდარი და მრავალფეროვანია. არტეფაქტები, ძირითადად ტანსაცმელთან დაკავშირებული ნივთები, სამკაული და ნუმიზმატიკური მასალაა, რომელიც, ერთი მხრივ, ადგილობრივ კულტურულ ტრადიციებზე შექმნილი ნივთებია მისთვის დამახასიათებელი მხატვრული სტილით, ფორმითა და დამუშავების ტექნიკით (კერამიკა, ჭვირული ბალთები, ბეჭდები, საკიდები, მძივები, საკულტო დანიშნულების ნივთები), და მეორე მხრივ - რომაული იმპორტი (ილარები, ბეჭდები, საყურეები, სამაჯურები, მონეტები და სხვ.)¹¹.

სამაროვანის სამარხისეულ კომპლექსებში სულ თხუთმეტი ბეჭედი აღმოჩნდა; მათ შორის - ერთი ოქროს (ტაბ. 1.5) და

¹¹ გოსტიბეს ხეობაში არქეოლოგიური სადაზვერვო და გათხრითი სამუშაოები შეასრულა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არქეოლოგიური კვლევის ცენტრის თემის ხეობის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ 1989-1991 წლებში (ხელმძღვანელი ზიზი თორთლაძე). სტატია სათაურით “ქვემო გოსტიბეს გვიანანტიკური და ადრეული შუასაუკუნეების ხანის სამაროვანი” იბეჭდება საქართველოს ეროვნული მუზეუმის არქეოლოგიური კვლევის ცენტრის ჟურნალში “იბერია-კილხეთი” N10/2014; ინვენტარი დაცულია საქართველოს ეროვნული მუზეუმის, სიმონ ჯანაშიას სახელობის სახელმწიფო მუზეუმის ძირითად ფონდში ოლექციის N1-2003.

თოთხმეტი ვერცხლის ბეჭედი (ტაბ. D). გოსტიბეს ბეჭდებმა იმთავითვე მკვლევართა დაინტერესება გამოიწვია, რაც მათი მრავალსახეობითა და ფორმების თავისებურებით იქნა განპირობებული; მათი გარკვეული ნაწილი რომაული სამყაროსათვის დამახასიათებელი ფორმის ბეჭდებია, რომელიც ფართოდ იყო გავრცელებული წინა საუკუნეების (ახ. წ. I-III სს.) ქართლის სამეფოს ტერიტორიაზე, ნაწილი - კი ადგილობრივი, განსხვავებული ფორმის ბეჭდები - მაღალთვალბუდიანი, მხრებდაკუთხული; გვხვდება ისეთი ნიმუშებიც, რომლებიც მათ შორის გარდამავალ სახეს ახალი დეტალებით იღებენ. მათი ზუსტი ანალოგი არა მარტო საქართველოში, არამედ რომის იმპერიის გავრცელების არეალშიც არ იპებნება. აქედან გამომდინარე, მართებულად მიგვაჩნია გამოყოფთ არტეფაქტთა ეს ჯგუფი ქვემო გოსტიბეს სამაროვანზე გამოვლენილი სხვა არქეოლოგიური მასალიდან და ცალკე შევისწავლოთ.

კვლევის ამ ეტაპზე მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია ყურადღება ახალი ფორმის ბეჭდებზე გავამახვილოთ.

მაღალთვალბუდიანი, მხრებდაკუთხული ბეჭდების წარმოქმნა ახ. წ. IV საუკუნის დასაწყისს უკავშირდება. ამ ტიპის ბეჭდები, დღესდღეობით მხოლოდ საქართველოშია დადასტურებული, გარდა ერთი გამონაკლისისა სომხეთის ტერიტორიიდან [მანუკიანი, 1984: 90]. მათი უმეტესი ნაწილი ძველი იბერიის სამეფოს ტერიტორიიდან მომდინარეობს, კერძოდ არმაზისხევის [აფაქიძე 1955: ტაბ. XIII₆; C 6, 10, CIII-9, 10, სურ. 136-8, 24, 26], სამთავროს [მაქსიმოვა, 1950: 261, №№1-60, ტაბ. I-II], ახალგორის [ლომთათიძე 1973: 194], მოდინახეს სამაროვნებიდან [ნადირაძე 1975: 44, 47, ტაბ. XV_{1, 2, 3, 5, 6}, სურ. 11], ადიანიდან [მირიანაშვილი 1983: 91, გამ. 158_{3, 4}, ტაბ. I.] და სხვ. მკვლევართა აზრით, ბეჭდების ეს სახეობა ადგილობრივი, იბერიული ოქრომჭედლობის ნიმუშადაა მიჩნეული [ჯავახიშვილი, 2009-2010: 177; ლორთქიფანიძე მარგ. 1958: 28, კატ. №22, 23, 25-28, 30; სურ. 48, 50, 52, 57, 58, 59, 62].

გლიპტიკოსი ქეთევან ჯავახიშვილი დასაშვებად მიიჩნევს ამ ახალი ფორმის ბეჭდების ერთგვარ კავშირს ახ. წ. III ს-ის რომაული ბეჭდების ფორმებთან, მიუხედავად მათი დიდი თავისებურებისა. იმისათვის, რომ თვალი გავადევნოთ ამ ბეჭდების ფორმის ჩამოყალიბების პროცესს, რის საშუალებას

გარკვეულწილად ქვემო გოსტიბეს სამაროვანზე აღმოჩენილი ბეჭდები იძლევა, ზოგადად მიმოვიხილოთ წინა საუკუნეებში (ძვ. წ. I საუკუნის მიწურულიდან ახ. წ. IV საუკუნემდე) ქართულ მატერიალურ კულტურაში რომაული ტიპის ბეჭდების ფორმების განვითარების ისტორია [ჯავახიშვილი ქ. ხელნაწერი]¹².

ადრეულ ხანაში (ახ. წ. I-II საუკუნეები) რომაული ტიპის ბეჭდების თვალბუდე და თვალი საგანგებოდ არაა გამოყოფილი, შესაბამისად თვალბუდე შიგ რკალშია ამოჭრილი, ხოლო პატარა ზომის თვალი მცირედ ამოწეული ან ამაღლებულია, ისე რომ ბეჭდის ოვალი არაა დარღვეული [ჯავახიშვილი 1972: ტაბ. XII, 52, 57]. შემდგომ ეტაპზე თვალბუდეს ახალი დეტალი უჩნდება, ზოგჯერ თვალს ვიწრო ჩარჩო შემოუყვება, რაც რკალის ოვალის მთლიანობის დარღვევას იწვევს და აქცენტი თვალბუდეზე გადადის; თვალბუდე კვლავ ბეჭდის რკალში ამოჭრილი რჩება, ხოლო ბეჭდის თვალი ოდნავ წამოიწევა [ჯავახიშვილი 1972: X, 5,6,13,23,29; 54-55]. ახ. წ. III ს-დან ბეჭდების ფორმაში ცვლილება ხდება, თვალბუდე და თვალი რკალს გამოეყოფა და სამკაულში მთავარ ნაწილს იკავებენ. ბეჭდებს პატარა ჰორიზონტალური მხრები უჩნდება, რაც რკალის გაფართოებულ ნაწილზე თვალბუდის ფირფიტის მირჩილვითაა გამოწვეული. მხრები ზოგჯერ ნაჭდევბითაა შემკული [ლორთქიფანიძე მარგ. 1958: N14, სურ.29; 1961: NN25,30,32, სურ. 15,17,18; ჯავახიშვილი 1972: ტაბ. XIII, 107 და სხვ]. საბოლოოდ, ბეჭდების თვალბუდე სრულიად ცალკე მზადდება და რკალზე მაგრდება ანდა მირჩილვითაა. რკალზე სხვადასხვა დეტალი ჩნდება, მაგ: რკალის წვრილი ბოლოები ერთმანეთზეა გადახვეული და სპირალის ფორმას ქმნის, ზოგჯერ რკალზე მძივია (ერთი ან ორი) წამოცმული, ხოლო მირჩილულ თვალბუდეზე ბურთულები აღინიშნება [ჯავახიშვილი ქ. ხელნაწერი]. ახ. წ. IV საუკუნის დასაწყისში ქართლის სამეფოს ტერიტორიაზე ახალი, თავისთავადი ფორმის, ე. წ. “იბერიული ბეჭდები” (მაღალთვალბუდიანი, მხრებდაკუთხული) ჩნდება. მათი მხრები თავდაპირველად სუსტადაა დაკუთხული, რაც მათ ფორმას შემდგომში ჩამოყალიბებული

¹² ვსარგებლობთ ამ საკითხზე მომუშავე შესანიშნავი გლიპტიკოსის ქალბ. ქეთევან ჯავახიშვილის ხელნაწერით, რისთვისაც მადლობას მოვხსენებთ მას.

მკვეთრად გამოკვეთილი დაკუთხულმხრებიანი ბეჭდები ანაც-
ვლებენ. სწორედ ეს განასხვავებს ამ ტიპის ბეჭდებს ერთმან-
ეთისაგან. ბეჭდებს, მკვეთრად გამოკვეთილი დაკუთხული
მხრებით, ახ. წ. IV საუკუნის მესამე მეოთხედით ათარიღებენ
[ჯავახიშვილი, შეროზია 2010: 258].

გოსტიბეს სამაროვანზე №1 სამარხში აღმოჩენილი ვერცხ-
ლის ბეჭედი (ტაბ. I,1) იბერიული ბეჭდების ტიპს მიეკუთვნება,
თუმცა მისი მხრების სუსტი დაკუთხვის გამო, შესაძლებელია,
მისი შედარებით ადრეული პერიოდით, ახ. წ. IV ს-ის და-
საწყისით დათარიღება. ამ მხრივ, განსაკუთრებულ ინტერესს
გოსტიბეს სამაროვანის №2 სამარხიდან მოპოვებული ვერცხ-
ლის ბეჭედი (ტაბ. I,6) იწვევს. მისი ზუსტი ანალოგი საქართ-
ველოში ჯერჯერობით ცნობილი არ არის. ესაა ჰორიზონ-
ტალურ მხრებიანი ბეჭედი, რომელსაც მხრებზე მირჩილული
აქვს ძოწის თვლებით შემკული ოქროს თითო-თითო წრიული
თვალებუდე; შუაში, ოვალურ თვალებუდეში, კი ჩასმულია
სარდერის გემა, ინტალიო ჰორუსის გამოსახულებით (ჰორუსი,
ეგვიპტური სიტყვის ლათინური ფორმაა. ის ადრეულ
ეგვიპტურ მითოლოგიაში მთავარ ღვთაებას (მეფეს, ცას)
განასახიერებდა; ჰორუსი ბერძნულ-რომაულ ეპოქაში ფეხზე
მდგომი ღვთაების სახით გამოიხატებოდა).

საქართველოში ბეჭდების მხრების შემკულობა თვლებით
ან ორნამენტებით ახ. წ. III ს-ის ბოლოს და IV ს-ის დასა-
წყისში იწყება; არმაზისხევის მასალებში გვხვდება მხრებ-
შემკული ბეჭდების სხვადასხვა ვარიანტი [აფაქიძე 1955: 192-
სურ. 135_{3,5}]. მცხეთაში შემთხვევით ნაპოვნი ოქროს ბეჭედი,
ღვთაება პერსეოსის გამოსახულებით (ინვ. №653) ფორმის
მიხედვით გოსტიბეს ბეჭდის მსგავსია. მას ახ. წ. III ს-ით
ათარიღებენ [ლორთქიფანიძე 1961: 33,34, სურ. 16]. გოსტიბეს
ბეჭდის ზუსტი ანალოგის მოძიება რომსა და რომის იმპერიის
პროვინციების გლიპტიკურ მასალებშიც ვერ მოხერხდა.
ფორმის მიხედვით მსგავსი სტილიზებულმხრებიანი, მხრებ-
შემკული ბეჭდები რომაულ სამყაროში ახ. წ-ის III საუკუნით
თარიღდება [მარშალი, 1911: ტაბ.XVI, გამ.550; ჰენკელი,
1913:ტაბ.XII, გამ.253,253_a, 253_b]; მოტივის მიხედვით მათ ახ. წ. I-
III სს-ით ათარიღებენ [ცვირლიან-დილი, 1979: S. 182-183. Taf.
128₁₃₆₄₋₁₃₆₈].

რაც შეეხება მირჩილულთვალბუდიან ბეჭდებს, გოსტიბეს სამაროვანზე ამ ტიპის რამდენიმე ბეჭედს მხრებზე პატარა ბურთულები აზის (ტაბ. I,3,8). მსგავსი ბეჭდები საქართველოში ახ. წ. III ს-ის II ნახევარში ჩნდება და IV ს-შიც განაგრძობს არსებობას [ლორთქიფანიძე 1954: 34,III⁵⁸⁷; აფხაზავა 1979: 96-97, ტაბ. XVI₆]; გოსტიბეს ბეჭდის (ტაბ.I,8) ზუსტი ანალოგი ურბნისში გვხვდება (№11 ხის სარკოვავი, გემიანი მხრებეკობიანი ოქროს ბეჭედი); ის ახ. წ. IV ს-ითაა დათარიღებული [ჭილაშვილი დ. 1964: 68,69,სურ.34⁷]. მსგავსი ბეჭდები ცნობილია უინვალის [ჩიხლაძე 1999: L₃₂₆,LIX₁₁₇,LXX₉₃], ზღუდერის (გრილოსის გამოსახულებიანი გემით, თითო-თითო ბურთულით, დათარიღებული IV ს-ით; გემმა – III-IV სს) [ჯავახიშვილი 1972: 79,ტაბ.XIV,126], არაგვისპირის (ახ. წ. III ს-ის ბოლო – IV ს-ის დასაწყისი) [რამიშვილი 1975:12,13], ქუშანანთგორის II სამაროვნებიდან (ახ. წ. III ს-ის მიწურული) [რამიშვილი 1979: 36,87,ტაბ.24₁,I]. მხრებზე ბურთულებიანი ბეჭდები კარგადაა ცნობილი რომაულ სამყაროში. ბურთულები შეიძლება იყოს თითო-თითო, ორ-ორი, სამ-სამი. ფ. ჰენკელი, რომლის კლასიფიკაცია ძირითადი საყრდენია რომაული ბეჭდების დასათარიღებლად, მათ “გვიანრომაული”, ახ. წ. IV ს-ის ხანის ჯგუფში ათავსებს [ჰენკელი, 1913: S.38, NN272-281].

გოსტიბეს ბეჭედს (ტაბ. I,14), გარდა იმისა, რომ თვალბუდის ძირზე თითო-თითო ბურთულა აქვს მირჩილული, მისი ბრტყელი, თანაბარი სიგანის რკალი გარედან დაწახნაგებულია, ხოლო მხრები ღრმად დაღარული ფოთლოვანი მცენარის ორნამენტითაა დატყვევებული. მსგავსი სტილიზებული-მხრებიანი ბეჭდები გავრცელებულია როგორც რომაულ, ასევე საქართველოს გვიანანტიკური ხანის კულტურაში. ისინი ახ. წ. III ს-ით თარიღდება [ჰენკელი, 1913: Taf. XII, 251; მარშალი, 1911: Taf.XV,537,539,540,544; გრაინფენჰაგენი, 1975: S.81,Taf.-60_{13,14}]. ამ ბეჭედს ზუსტი ანალოგი საქართველოში არ ეძებნება. მსგავსი ბეჭდები ფორმისა და მხრებზე შემკულობის მიხედვით უინვალში აღმოჩნდა; ისინი ახ. წ. IV ს-ის დასაწყისით თარიღდება [ჩიხლაძე 1999: გვ. 78, LVIII₁₀₆, LXX₁₇₇]; ანალოგი - არმაზისხევის №2 აკლდამიდან ახ. წ. III ს-ით. თარიღდება [ლორთქიფანიძე 1969:137, №126, სურ.59].

ქვემო გოსტიბეს სამაროვანზე №2 სამარხში აღმოჩენილ ოქროს ბეჭედს (ტაბ. I,5) ზუსტი ანალოგი საქართველოში ასევე არ ეძებნება. იმავე ფორმის ბეჭედი, მხოლოდ ოვალური თვალბუდით ურბნისის ნაქალაქარის №168 სამარხიდანაა ცნობილი. მას ახ. წ. III ს-ით ათარიღებენ [ჯავახიშვილი 1972: 71-72, სურ. 9]; ჟინვალის სამაროვანზე მსგავსი ბეჭედი ახ. წ. II – III სს-თაა დათარიღებული [ჩიხლაძე 1999: XXXVII].

მირჩილულთვალბუდიანი ბეჭედი (ტაბ. I,9) პატარა ჰორიზონტალური მხრებით ტიპური ნიმუშია ამ პერიოდის გლიპტიკური მასალისათვის; ის კარგად თარიღდება ახ. წ. III ს-ის თვალბუდეში ჩასმული გემა-ინტალითი, ეროსის გამოსახულება კი სხვადასხვა სიუჟეტით საკმაოდ გავრცელებული მოტივია გლიპტიკურ ხელოვნებაში და უფრო ადრეული ხანისაა (ახ. წ. I-II სს) [ცვირლიან-დილი, 1973: Taf. 73⁴³⁴; ჰენკელი, 1913: Taf. XXII^{431,436}, XLVIII¹²⁵⁵; ლორთქიფანიძე 1967: ტაბ. X, 82].

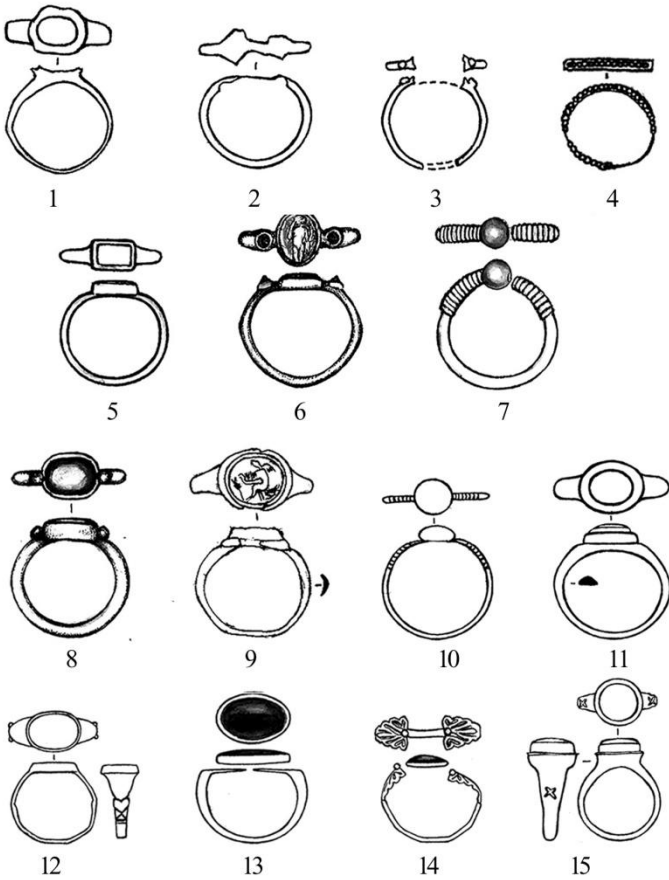
გოსტიბეს N16 სამარხიდან ბეჭედის ფორმა ასევე გავრცელებულია საქართველოში (ტაბ. I,11); მისი ანალოგები გვხვდება ჟინვალის სამაროვანზე [ჩიხლაძე ვ. 1999: ტაბ. XXV⁴⁴⁸⁻⁵¹, LV^{46,47}, LVIII⁹⁶]. მსგავსი ბეჭედები ახ. წ. III ს-ით თარიღდება [ჰენკელი, 1913: Taf. XXII, N413; ლორთქიფანიძე მარგ. 1994: კატ. 18, ტაბ. II, N18; ლორთქიფანიძე მარგ. 1958: კატ. 14, სურ. 29]. მირჩილულთვალბუდიანი ბეჭედი N18 სამარხიდან (ტაბ. I,12) სტილიზებულმხრებიანი ბეჭედების ტიპს განეკუთნება, იმ განსხვავებით, რომ რელიეფური ორნამენტი რკალიდან მხრებზე გადასვლის ადგილას აქვს დატანილი. ამ ბეჭედის მსგავსი საქართველოში ვერ მოიძებნა. გამონაკლისია სამთავროზე აღმოჩენილი ოქროს ბეჭედი (გლიპ. №281) დათარიღებული ახ. წ. III-IV სს-ით [მაქსიმოვა, 1950: 243, ტაბ. I,6, ტაბ. IV,1]. მეორე ბეჭედი, რომელიც №18 სამარხში აღმოჩნდა, ტიპური რომაული ბეჭედი (ტაბ. I,13); ეს ფორმა ძალიან გავრცელებული იყო რომისა და მისი იმპერიის გავრცელების მთელ ტერიტორიაზე [ჰენკელი, 1913: S.32,59. Taf. XI^{220,221}; XXII^{432,433}]. მისი ანალოგი განსაკუთრებით ბევრია საქართველოში. მათ ახ. წ. III ს-ით ათარიღებენ [ლორთქიფანიძე მარგ. 1958:53, სურ.29; 41, სურ.17; ლორთქიფანიძე მარგ. 1961: 32, სურ.15; 36, №30, სურ.17; ლორთქიფანიძე მარგ. 1969:137-138, სურ.60, კატ. №127].

ბოლოებგადახვეული სამაჯურების ანალოგიურია მრგვალ-განივკვეთიანი ბეჭედი, რომელსაც მხრებზე წვრილი მავთული აქვს დახვეული და ზედ სარდიონის მძივია წამოცმული (ტაბ. I,7). ამ ბეჭედის ადრეული ფორმა, რომელსაც ფარაკად მრგვალგანივკვეთიანი მავთული აქვს სპირალურად გადახვეული ახ. წ. II ს-ის ბოლო და III ს-ით არის დათარიღებული [ჩიხლაძე 1999: XLVIII¹⁷⁶, LVIII⁹⁶, LXII³⁰⁷]. გოსტიბეს ბეჭედის ანალოგი, რომელსაც ფარაკის ადგილას გადახვეულ მავთულზე მძივი აქვს ასხმული, ახ. წ-ის III-IV სს-ით დათარიღებულ კომპლექსებში გვხვდება [ჩიხლაძე 1999: გვ. 77, LIX^{118,119}, LXXI¹¹⁷]. მისი ანალოგი ცნობილია ურბნისის ნაქალაქარის №263 სამარხიდან, ხოლო №167 სამარხში აღმოჩენილი მსგავსი ნიმუში, რომელსაც ოვალურ თვალებუდებში ეროტის გამოსახულებიანი ინტალიო აქვს ჩასმული, ახ. წ. III ს-ით თარიღდება [ჯავახიშვილი 1972: 62,69-70, სურ. 4, 6]. რკალზე განივნაჭდეგებიანი მრგვალგანივკვეთიანი ბეჭედი გოსტიბეს სამაროვნის №15 სამარხიდან (ტაბ. I,10) ახ. წ. III ს-ზე უფრო გვიანი ხანითაა დათარიღებული [ჰენკელი, 1913: S. 270-278, Taf. XIV-278];

ქვემო გოსტიბეს სამაროვნის №20 სამარხში აღმოჩენილ ბეჭედს (ტაბ. I,15) ზუსტი ანალოგი საქართველოში ვერ ეძებნება. თუმცა კი მსგავსი ფორმის ბეჭედები, მხრებზე ჯვრის ორნამენტის გარეშე, საქართველოში ცნობილია [მაქსიმოვა, 1950: გვ. 242, Рис. 1]. უინვალის სამაროვანზე აღმოჩენილი მსგავსი სამი ბეჭედი დათარიღებულია ახ. წ. IV ს-ის I მეოთხედით [ჩიხლაძე 1999: LXXX]. მკვლევრის ქ. ჯავახიშვილის მოსაზრებით, მხრებზე ჯვრის გამოსახვა მანიშნებელია ახ. წ. III ს-ის ჰორიზონტალმხრებიანი ბეჭედების გარდამავალი ფორმისა ახ. წ. IV ს-ის ბოლოს მაღალთვალებუდიანი, მხრებდაკუთხული ბეჭედების ფორმისაკენ. გოსტიბეს ეს ნიმუში ქრონოლოგიურად ოდნავ წინ უსწრებს იმ ფორმის დამკვიდრებას, როდესაც მისი თვალებუდე მაღალი ხდება და მხრებზე ჯვარი შემდგომში დაკუთხულ ფორმაში გარდაიქმნება. მაღალი, მირჩილული თვალებუდე და დაკუთხული მხრები შემდგომში სამკაულის იმ თავისებურ ნაწილს ქმნიან, რითიც მათგან განსხვავებულ ფორმებს იძენენ.

ქვემო გოსტიბეს გვიანანტიკური ხანის სამაროვანზე აღმოჩენილი ბეჭედები მნიშვნელოვანი მონაპოვარია გვიანანტიკური

ხანის ქართლის სამეფოს კულტურული ისტორიის შესასწავლად. ქართველ მეკლევართა აზრით, ეს პერიოდი იბერიაში არ აღინიშნება ნივთიერი კულტურის ჩვეულებრივი განვითარებით, არამედ ესაა ტეხილი, რომელიც III-IV საუკუნეთა მიჯნიდან თავს იჩენს და შემდეგ ღრმავდება; ამასთანავე იგრძნობა ახალი, ადგილობრივი ოქრომჭედური შემოქმედების ნაკადი (ლომთათიძე 1973:191-193). ეს პროცესი გარკვეულწილად უკავშირდება ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკურ-სოციალურ ცვლილებებს; კერძოდ, ახ. წ. IV საუკუნეში მახლობელ აღმოსავლეთში რომსა და სასანურ ირანს შორის გაუთავებელი ქიშპობით გართულებულმა საერთაშორისო ვითარებამ მნიშვნელოვნად შეაფერხა სავაჭრო-ეკონომიკური [ჭილაშვილი 1970: 27] თუ კულტურული ურთიერთობები; ამ პერიოდის ქართლში თანდათან ქრება უცხოური ან მისი მიბაძვით შექმნილი ნივთები და “ოქრომჭედლობაში კიდევ უფრო მეტი მხატვრულ-სტილისტური დამოუკიდებლობა ჩანს, ვიდრე წინარე საუკუნეთა სამკაულში...” [ლომთათიძე 1973:220]. სწორედ, გარკვეული ძიების და ამ ცალკეული ელემენტების შერწყმისა და გააზრების შედეგად მოხდა იბერიული ბეჭდების ადგილობრივი ფორმის შექმნა, რასაც თავის მხრივ ადასტურებს ქვემო გოსტიბეს გვიანანტიკური ხანის სამაროვანზე სამარხისეულ კომპლექსებში გამოვლენილი ბეჭდები.

ბიბლიოგრაფია:

აფაქიძე ა., გობეჯიშვილი გ., კალანდაძე აღ., ლომთათიძე გ. 1955: მცხეთა I, არქეოლოგიური კვლევა-ძიების შედეგები, არმაზისხევის არქეოლოგიური ძეგლები, თბ., 1955.

აფხაზავა, 1979: ნ. აფხაზავა, ადრეული შუასაუკუნეების აღმოსავლეთ საქართველოს ნივთიერი კულტურა, თბ., 1979.

ლომთათიძე, 1973: გ. ლომთათიძე, ქართული კულტურა IV-V საუკუნეებში. – საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. II. თბ., 1973.

ლორთქიფანიძე, 1954: მარგ. ლორთქიფანიძე, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის გემები I, სამთავროს სამაროვანზე მოპოვებული გემების კატალოგი, თბ., 1954.

ლორთქიფანიძე, 1958: მარგ. ლორთქიფანიძე, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის გემები, II (არმაზისხევი), თბ., 1958.

ლორთქიფანიძე, 1961: მარგ. ლორთქიფანიძე, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის გემები, III, თბ., 1961.

ლორთქიფანიძე, 1967: მარგ. ლორთქიფანიძე, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის გემები. IV კატალოგი, თბ., 1967.

ლორთქიფანიძე, 1969: მარგ. ლორთქიფანიძე, ძველი საქართველოს გლიპტიკური ძეგლების კორპუსი I, თბ., 1969.

ლორთქიფანიძე, 1994: მარგ. ლორთქიფანიძე, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმების გემები. I, თბ., 1994.

მირიანაშვილი, 1983: ნ. მირიანაშვილი, შიდა ქართლის მატერიალური კულტურის ისტორიიდან. თბ., 1983.

ნადირაძე, 1975: ჯ. ნადირაძე, ყვირილის ხეობის არქეოლოგიური ძეგლები. თბ., 1975.

რამიშვილი, 1975: რ. რამიშვილი, ახალი არქეოლოგიური აღმოჩენები არაგვის ხეობაში, ძეგლის მეგობარი №39., თბ., 1975.

რამიშვილი, 1979: რ. რამიშვილი, ერწოს ველი გვიანარმაზულ ხანაში, თბ., 1979.

ჩიხლაძე, 1999: ვ. ჩიხლაძე, არაგვის ხეობა ახ. წ. I ათასწლეულის პირველ ნახევარში /უინვალის სამაროვნის მასალების მიხედვით/, დისერტაცია ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. 1999.

ჯავახიშვილი, 2003: ქ. ჯავახიშვილი, ქართული ოქრომჭედლობის ისტორიისათვის, ხელნაწერი

ჭილაშვილი, 1964: ლ. ჭილაშვილი, ნაქალაქარი ურბნისი, თბ., 1964.

ჭილაშვილი, 1974: ლ. ჭილაშვილი, ქალაქები ფეოდალურ საქართველოში, II, თბ., 1974.

ჯავახიშვილი, 1972: ქ. ჯავახიშვილი, ურბნისის ნაქალაქარის გლიბტიკური ძეგლები, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის გაეშები, V, თბ., 1972.

ჯავახიშვილი, შეროზია, 2010: ქ. ჯავახიშვილი, მ. შეროზია, ახალი აღმოჩენა დაბა ახალგორიდან, საქართველოს ეროვნული მუზეუმის მოამბე I (46-B), თბ., 2010.

ჯავახიშვილი ქ. 2003: ქართული ოქრომჭედლობის ისტორიისათვის, ხელნაწერი

ჯავახიშვილი, 2009-2010: Джавахишвили К. Еще раз о Питиахше Иберии (Картли) века. Питиахш Уса. 2009-2010.

მაქსიმოვა, 1950: Максимова М.И. Геммы из некрополя Мцхеты Самтавро. სსშმ XVI – В. 1950.

მანუკიანი, 1984: Манукян А.Б. Гемма из Армении с изображением храма Афродиты Пафосской. ВДИ 4. ст. 90-96.

გრაინფენჰაგენი, 1975: Greifenhagen A. Schmuckarbeiten in Edelmetall, Band II, Berlin. 1975.

ჰანკარი, 1934: Hancar F. Kaukasus-Luristan. Eur. Sept. Ant., Bd. IX, Helsinki. 1934.

ჰენკელი, 1913: Henkel F. Die Roemischen Fingerringe der Rheinland. Berlin. 1913.

მარშალი, 1911: Marshall F. Catalogue of the finger rings greek, etruscan and roman, London. 1911.

ცვირლიან-დილი, 1973: Zwierlein-Diehl E. Die Antiken Gemmen des Kunsthistorischen Museums in Wien, Band I, Muenchen, 1973.

ცვირლიან-დილი, 1979: Zwierlein-Diehl E. Die Antiken Gemmen des Kunsthistorischen Museums in Wien, Band II, Muenchen, 1979.

RINGS OF LATE ANCIENT KVEMO GOSTIBE BURIALS

Summary

The topic of our research is the rings of late ancient times found during the burials excavations in Kaspi municipal village **Kvemo Gostibe**.

After making analysis of the complex and comparing them with the similar kind of materials this archeological monument with its inventory burials was dated back the end of III - IV cc. A.D.

Archeological materials found in burials are very rich and various. They represent the things mostly connected with clothes, jewelry and numismatics which on one hand are the things made on the basis of local cultural traditions with it's characteristic artificial style, shape and processing techniques (ceramics, openwork buckles, rings, necklaces, beads, cult and on the other hand, are Roman import (ear-cleaners, rings, earrings, bracelets, coins etc).

15 rings (one golden and 14 silver) were found in burials of Kvemo Gostibe. Their variety and specificity of shapes are very attractive. We came across two types of rings: one of the Roman types, the form of which is very characteristic to the Roman culture and was widely spread in the Kingdom of Kartli, and the other, completely different, with square shape, called "Iberian rings" by explorers. Presumably they were made at the beginning of the IVc. A.D and can be found only in Georgia, mainly in ancient Iberia.

The rings found in Gostibe enable us to observe the development of the Roman ring type formations in (from I c. B.C up to IV c. A.D) in Georgian material culture and thereafter the process of Georgian ring formation process. Having released from the influence of Europe Georgian jewelry making became unique by it's features.